

монографія/ Б.В. Потятиник. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с. 10. *Сорокин Ю. А. Тарасов Е. Ф.* Креолизованные тексты и их коммуникативная функция/ Сорокин Ю.А. // Оптимизация речевого воздействия. – М., 1990. – С. 180–186. 11. *Яхонтова Т. В.* Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія/ Т. В. Яхонтова. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420с. 12. *F. Bettger* How I raised Myself from Failure to Success in Selling. – New York: Prentice Hall Press, 1986. – 192p. 13. *G. C. Clayson* The Richest Man In Babylon. – A Signet Book: New American Library, a division of Penguin Group (USA) Inc., 1988. – 194p. 14. *N. Hill* Think and Grow Rich. – Success Co. Books, 2009. – 218p. 15. *J. Kehoe* Money Success & You. – Zoetic Inc., 1991. – 142p. 16. *R. Kiyosaki* Rich Dad Poor Dad. – Warner Books Inc., 2000. – 208p. 17. *B. Tracy* Maximum Achievement. – Simon & Schuster, Inc., 1993. – 344p.

Гриценко С.П., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ІСТОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ НАЗВ ОДЯГУ (КОЖУХ, КАПТАН, ЖУПАН, СВИТА, ПЛАЩ)

Лексика на позначення верхнього одягу у писемних пам'ятках є дуже давньою, що зумовлює розгалуження її семантичної структури; більшість лексем на сучасному етапі збережено в літературній мові та діалектах.

Ключові слова: запозичення, літературна мова, діалект.

Лексика, обозначающая верхнюю одежду, в письменных источниках фиксируется давно, что способствует разветвленности её семантической структуры; большинство лексем на современном этапе сохранились в литературном языке и диалектах.

Ключевые слова: заимствования, литературный язык, диалект.

Lexics, that is used for denoting of outdoor clothes, was fixed for a long time in the literal sources, so it causes the branching of its semantical structure. Most of the lexemes in present period are contained in the literature language and dialects.

Keywords: adoption, literature language, dialect.

Лексика, яка номінує одяг та взуття, є однією з найдавніших і водночас динамічних тематичних груп, у якій закумуляовано всі зміни у традиціях та побуті мовців. Фіксація цієї ТГЛ "у писемних

пам'ятках є дуже давньою, що призводить до розгалуження семантичної структури ... лексем, які до сьогодні збережені і в літературній мові і в діалектах" [Гримашевич 2005, 57], "...а дані діалектної семасіології часто виступають визначальним чинником у розв'язанні питання глото- і етногенезу, для з'ясування міжмовних і міждіалектних контактів" [Гриценко 1990, 150].

Об'єктом нашого дослідження є лексика, яка позначає верхній довгополий одяг і зафіксована в староукраїнських різножанрових писемних пам'ятках: *кожухъ, каптан, жупан, свита, плащ*. Зауважимо, що "особливості верхнього одягу визначалися природніми умовами, кліматом та характером побуту населення. ...він переважно не ділився на одяг чоловічий та жіночий. Один і той різновид верхнього одягу у різний період і в різних місцях, часто в залежності від матеріалу, оздоблення, дрібних деталей, називався неоднаково" [Войтів. Дис., 52]. Кожна номінація має свою історію походження, зазнає кардинальних або незначних змін семантичного наповнення, має власний ареал поширення як в синхронії, так і в діахронії, виконує різне функціональне навантаження на сучасному етапі розвитку української мови, зокрема:

- *кожухъ* "вид верхнього зимового одягу" < кожа < псл. *koža < kozja; первісне значення – "козяча шкура" [див.: ЕСУМ 2, 492; Фасмер 2, 276–277; ПЭС 1, 329]. Цей вид верхнього одягу був чи не найпоширенішим на теренах України, він відігравав не лише практичну, а й ритуальну та обрядову функції у житті українського народу [див.: Матейко 1977, 115; Маслова 1984, 62, 108; Воропай 1993, 551–553]. Першу фіксацію цієї лексеми знаходимо в "Слові о полку Ігоревім": "Орьтьмами и япончицами и кожухы начаша мосты мостити по болотомъ и грязивымъ мѣстомъ" [Срезн. 1, 1246]. Семантика цього слова з часом зазнала певних видозмін: у період Київської Русі воно номінувало "верхній хутрянний одяг заможної верстви населення" [Миронова 1977, 77], а з часом цей вид верхнього вбрання набув поширення і серед інших прошарків населення: кожухи стали виготовляти не лише з овечої шкури ("З него знято кожух бараний и чоботы" [Книга Гродская Луцкая, л. 15]), а й з інших матеріалів (пор.: *кожухъ куний, кожухъ котовый* [АрхЮЗР, Ч. 1, т. 1, 54, 33], *кожухъ соболий, кожухъ сибирковый* [АрхЮЗР, Ч. 8, т. 3, 150], *кожухъ бобровый, кожухъ горностаевый* [Войтів. Дис., 54], *кожухъ кроликовый* [ТУВН, 171]). Цей вид одягу виконував різну функцію у побуті українців: слугував як вид одягу, та виконував функцію ковдри у холодну пору року. Тому часто можемо натрапити в староукраїнських

писемних пам'ятках на уточнення функціонального призначення реалії: у "Протестації ω(д) пана Бо(н)совского", при описі украдених речей простежується чітка опозиція лексеми *кожухъ* та словосполучки *кожухъ одева(л)ныи*: "У Миска Шевца...кожухо(в) два. ...У Игната Голощеняти... кожухъ одева(л)ныи. Ув Уласа Шче(р)ници: кожухъ новы(и) одева(л)ныи" [ДМВН, 194]. Писемні пам'ятки досліджуваного періоду фіксують ряд похідних дериватів, зокрема: *кожушокъ* ("голые кожушки куние, горностаевые попеличие и лисие" [АрхЮЗР, Ч. 1, т. 1, 361]), *кожушина* ("кожушины черной шмат" [картотека ІСУМ]), *кожушаний* ("и(н)дера(к) кожушаний" [РДВ, 18 зв.]), *кожушний* ("кожушние рукава" [картотека ІСУМ]), *кожухарь* ("или мастрове иму(т) бы или кожухари" [ССУМ I, 485]), *кожушник* [ЛБ, 63], *кожуховый* ("одно то(л)ко в кожуха его виде(л) колне(р) кожуховы(и) зъ шмато(м) кожуха отодрано" [ТУВН, 96]), *кожуховати* "шалювати, утепловати будинок" ("подряжено церков кожуховать" [картотека ІСУМ]). У сучасній українській мові лексема *кожух* та її деривати (*кожушник*, *кожушок*, *кожухар*, *кожуховий*, *кожушаний*, *кожушина*, *кожушисько*, *кожушище*, *кожушанка*, *кожушаночка*) є частовживаними. Поширеною вона є і в говорах української мови: бойк. *кожуша*, *кожуца* "кожушок без рукавів"; курчий *кожух* – "короткий кожушок" [Онишкевич 1, 364]; лемк. *кожуша* – "короткий жіночий зимовий одяг" [Зубрицький 1908, 2], *кожушинця* – "жіночий кожушок" [Тарнович 1941, 102], *кожушаниця* – "жіночий кожушок" [Матейко 1977, 202]; наддністр. *кожушина* – "кептар" [Матейко 1977, 184]; пол. *кожушка* – "короткий чоловічий кожух", "вид верхнього жіночого одягу" [СПГ, 88], *кожушанка* – "кофта на хутрі", "шубка жіноча" [Пискунов 1983, 1081]; зб. *кожушиння* – "кожухи", *кожух-пані* – "власний, багатий кожух" [Яворницький 1920, 364]. Зі значенням "довга одяга із овчини" та "полушубок" лексема *кожух* (*кажух*) зафіксована на Поліссі. [Соколовська 1968, 292] У середньополіських та суміжних говірках фіксуються такі форми: 1) *кожух* (*кажух*, *кужух*) "чоловічий чи жіночий одяг з хутра" (Жит., Черн., Вінн. обл.), 2) *кожух з кромом* "кожух, покритий тканиною" (Лел. Гом. обл.), 3) *кожушанка* "кожух, покритий тканиною" (Жит., Хмел. обл.), "жіночий кожух" (Єміл. Жит. обл.), "короткий кожух", "безрукавка з овчини" (Житом. Жит. обл.), "хутряна шапка" (Олев. Жит. обл.), 4) *кожушинка* "безрукавка на овчині" (Єміл. Жит. обл.), 5) *кожушина* "кожух, покритий тканиною" (Єміл., Кор., Мал., Люб., Берд. Жит. обл.), "короткий кожух" (Єміл. Жит. обл.), 6) *кожушка* (*кажушка*) "короткий жіночий кожух" (Житом. Жит. обл., Щор., Нов.-Сів., Гор., Мен. Черн. обл.), 7) *кожушок* (*кажушок*)

"короткий кожух" (Нов.-Вол., Олев., Черв., Чудн., Люб., Руж. Жит. обл., Сем. Черн. обл.), "кожух, покритий тканиною" (Лел. Гом. обл.), "теплий вовняний піджак" (Кор. Жит. обл.), "кімнатне взуття з овечої шкіри з хутром" (Черв., Чудн. Жит. обл.). [Гримашевич, 70-71] У східноподільських говірках фіксуються лексеми: *кожух* та *кужух*, які більшою мірою позначають "верхній одяг з великим коміром, пошитий з овечої шкіри хутром до середини", зрідка – "верхній одяг з овечої шкіри, покритий тканиною" (Савр. Одес. обл.), *кожух станковий* – "довгий кожух, рясний у поясі" (Христ., Уман. Черк. обл.), *кожушок* – "короткий кожух" (Гайв. Кір. обл.) та "штучний жіночий кожух" (Савр. Одес. обл.) [Березовська, 114].

• *каптанъ* (*каванъ*, *кафтанъ*, *кафътанъ*, *кофтан*, *кафвтанъ*) "старовинний чоловічий верхній одяг із довгими полами" [ІСУМ 14, 45], "легка верхня розстібна одежа різного покрою" [Войтів. Дис, 84] < тур. *kaftan* "вид верхнього довгого одягу" [ЕСУМ 2, 377; ІСУМ 14, 45] < перс. *kaftan* [Sławski 2, 20; Фасмер 2, 212]. "У європейських країнах цей різновид одягу поширюється з XIV ст., у східних слов'ян із XVI ст., *каптан* відомий також як верхній одяг у запорозьких козаків. Похідними від цього слова у сучасній українській мові є іменники *каптанець*, *каптанок*, *каптанина*, що характеризуються емоційною забарвленістю." [Томиліна 2010, 322]. Г. Войтів уточнює час поширення цієї лексеми в Україні: "...вперше засвідчене в середині XVI ст. і вживане по всій Україні" [Войтів. Дис, 83]: "Епендить: обо(й)чи(к), камазсла, серда(к), кафта(н), сукна, жупанъ" [ЛБ, 204]. Зауважимо, що ця лексема у слов'янському світі була відома: з XV ст. – у стпол. мові (*kaftan*, *kawtan* – "різновид плаща" [SSP 2, 219]), з кінця XV ст. – у строс. мові (*кафтанъ* – "верхня чоловіча одежа, різна за кроєм та призначенням, переважно довга (майже до п'ят) з довгими рукавами, яка спереду заціпається на гудзики" [СРЯ 7, 95]), з початку XVI ст. – у стбіл. мові (*кафтанъ*, *каптанъ*, *кахтанъ*, *кофтанъ* – "каптан" [Булька 1980 (2), 55]). Для пошиття цього різновиду верхнього одягу використовували тканини різного гатунку, зокрема: "побрали... каптан бархановый" [АБМУ, 9], "Три кафтаны китайковыхъ, четвертый гатласу чирвоного" [РЕА II, 127], "каванъ суконій" [ДНРМ, 348], "кавана таеи селезневой" [картотека ІСУМ]; специфікою фасону, кольором та елементами оздоблення різнилися каптани чоловічі та жіночі: "каванъ женскій китаевій зеленій, з окла(д)ками красними оксамитними, з по(д)бойкою крашеновою рудою, усами сребними штковими" [ДНРМ, 322], "кафтанъ новий му(ж)ски(й) зелени(й) штофови(й), ...други(й) женскі(й) рожеви(й) ду(к)леви(й)" [ДНРМ, 266]. Староукраїнські

пам'ятки фіксують також антропонім *Федо(р) Кап'ята(н)* та ряд похідних: дериватів, демінутивів, префіксальних утворень: *кафанище* [ДНРМ, 140], *кафтаникь* [ДМВН, 39], *каптанокь*, *каптанічок* [картотека ІСУМ], *полукафань* [ДНРМ, 317]. У сучасній українській мові лексема *кафтан* кваліфікується як застаріла і діалектна [СУМ 4, 122], а *каптан* – як нормативна на позначення "старовинного чоловічого верхнього одягу з довгими полами" [СУМ 4, 97]. У сучасній діалектній репрезентації лексеми *кафтаны* відчутні семантичні зміни, які було продиктовано культурними та історичними чинниками: бук. *кафтан* – "пальто", "довгий жакет", "кофта, блузка" [МСБГ 4, 27, 28], бойк. *каптан* – "каптан з тонкого полотна", *кахтан* – "плащ, приталений у поясі, нижче розширений клинами, які називаються "колами"", *кахтанка* – "кофта із зборами на стегнах" [Онишкевич 1, 339, 343, 343], наддністр. *кафтаны* – "стара чорна довга жіноча одежа" [Зубрицький 1908, 5], силенська говірка – "верхній жіночий одяг без рукавів" [Аркушин 1996, 84]. У середньополіських і суміжних говірках ця лексема представлена словоформами: *каптан* (Жит., Хмел. обл.), *кафтан* (Жит., Вінн. обл.), *кахтан* (Жит. обл.), *катан* (Руж. Жит. обл.), які номінують поняття: 1) "жіноча блузка" (Жит., Вінн. обл.), 2) "тонка шовкова блузка" (Берд. Жит. обл.), 3) "плетена кофта" (Черв. Жит. обл.), 4) "теплий піджак" (Нов.-Вол., Чудн. Жит. обл.), 5) "чоловічий піджак" (Жит., Хмел. обл.), 6) "безрукарка" (Жит. обл.), 7) "короткий верхній одяг" (Жит. обл.), 8) "теплий одяг з ватною підкладкою" (Жит. обл.), 9) "чоловіча накидка" (Нов.-Вол., Черв. Жит. обл.), 10) "жіноче напівпальто" (Жит., Хмел. обл.), 11) "старовинний довгий чоловічий одяг з крамної тканини" (Жит., Хмел. обл.), 12) "старовинний одяг без рукавів довжиною до колін, який щільно облягає стан" (Жит. обл.), 13) "верхній чоловічий одяг, оздоблений хутром" (Андр. Жит. обл.), 14) "довгий чоловічий сукняний одяг з відлогою" (Жит. обл.), 15) "теплий сукняний одяг червоного кольору з клітчастою підкладкою" (Дзер. Жит. обл.), 16) "жіночий святковий верхній одяг" (Дзер., Чудн. Жит. обл.), 17) "верхній одяг з розрізами на боках" (Чудн., Житом. Жит. обл.), 18) "відрізне пальто на ваті з вишитим коміром" (Чудн. Жит. обл.), 19) "довге тепле чоловіче пальто" (Кор. Жит. обл.), 20) "осіннє пальто" (Мал. Жит. обл.) [Гримашевич, 60-61]. У східнополіських говірках переважає форма *каптан*, трохи менший ареал поширення має форма *кафтан*; вони номінують поняття (подаємо за кількістю ареальних фіксацій): 1) "короткий верхній чоловічий одяг" (Гол., Ул., Гайв., Нов. Кір. обл., Тепл., Гайс., Нем., Чеч. Вінн. обл., Ман., Кат., Уман., Жаш., Тал., Христ., Звен. Черк. обл., Кот., Любаш., Савр. Одес. обл.), 2)

"довгий верхній чоловічий одяг" (Ул., Нов. Кір. обл., Савр., Любаш. Одес. обл., Гайс., Іл. Вінн. обл., Кат., Ман., Жаш. Черк. обл., Вр. Мик. обл.), 3) "верхній чоловічий одяг із грубого сукна" (Став. Київ. обл., Трост. Вінн. обл., Мон. Черк. обл.), 4) "чоловічий піджак, жакет" (Балт. Одес. обл., Нем., Чеч. Вінн. обл.), 5) "верхній широкий чоловічий чи жіночий одяг із широкими рукавами" (Савр. Одес. обл.), 6) "широка кофта" (Берш. Вінн. обл., Ман. Черк. обл.), 7) "довгий верхній чоловічий одяг без рукавів" (Гайс. Вінн. обл., Христ. Черк. обл.), 8) "безрукавка з хутряною підкладкою, тілогрійка" (Звен. Черк. обл.), 9) "чоловічий одяг, широкий у плечах і завужений донизу" (Тал. Черк. обл.) [Березовська, 97]. Отже, як свідчать сучасні діалектологічні розвідки, семантичним ядром аналізованої лексеми у середньополіських говірках є "старовинний довгий чоловічий одяг з кранної тканини", найближче до староукраїнської лексеми, а в східноподільських говірках – "короткий верхній чоловічий одяг" (спільними виступають ознаки "статєва належність власника речі" – чоловічий та "вид одягу" – верхній).

- лексема *жупан* (*жупань*, *жепань*) номінувала "довгий верхній одяг (чоловічий та жіночий), який носили під свитою чи кунтушем" і, на думку А. Брюкнера, вона походить від пол. *żupan* < араб. *dżubbah*, *dżobbah* [Brückner, 668]. М. Фасмер [Фасмер 2, 66] поділяє думку Е. Бернекера [Berneker 1, 460] про запозичення цієї лексеми з італійської мови: іт. *giuppone*, *giubbone* "чоловічий кафтан із грубої тканини; селянський кафтан, фуфайка". Укладачі ЕСУМ указують на поширення цього слова в українській мові з XVI ст. та на посередництво польської мови у процесі переймання: укр. *жупань* < пол. *żupan* < іт. *giubbone* (*giuppone*) "селянський кафтан" – аугментатив від *giubba* (*giuppa*) "куртка" < араб. *ğubbah* "верхній одяг із широкими рукавами" [ЕСУМ 2, 209]. Укладачі ІСУМ також наголошують на арабському корінні цієї лексеми: стп. *żupan* < іт. *giubonne*, *diuponne* < араб. *dżubbah* "верхній одяг, оздоблений хутром і позументом". Вперше це запозичення було зафіксоване 1501 р. у староукраїнській мові, пізніше (70-ті роки XVI ст.) – у староросійській та старобілоруській мовах [СРЯ 5, 124; Булыка 1980 (2), 54]. Зауважимо, що пам'ятки XVI-XVII ст. засвідчують багатий вибір жупанів на всіх теренах України, вони різнилися: за кольоровою гамою: "жу(п)а(н) блаки(т)ный лу(н)ски(и) ..." (Київ, 1501 р.), "... жу(п)а(н) каразии зеленое ..." (Луцьк, 1595 р.) [цит. за: ІСУМ 9, 180], "... жу(п)ань сукна чорного люнского ..." (Клевань, 1571 р.) [АрхЮЗР, Ч. 1, т. 1, 34], "... жепань аксамитний чирвоний" (Чигирин, 1600 р.) [ЧИОНЛ, VIII-3, 15], "жу(п)ань сини(й)" (Київ 1590); за структурою тканини: "... муравско(го) сукна на жу(п)а(н) ..." (Львів, 1631 р.) [ЛСБ, 1052, 5 зв.], "...

жупа(н) лоньдышовы(и) ..." (Житомир, 1650 р.) [ДМВН, 199], "жупа(н) ши(п)тухови(й) ..." (Лохвиця 1657) [ЛРК, 90]; за специфікою оздоблених елементів: "Жупань, подшитій крашениною блакитною" [ЛСВ, IV, 119], "жупа(н) ... з кнафлями сребреными", "жупа(н) ... лиси по(д)шиті(и)" (Житомир, 1584) [АЖМУ, 105, 90], "жупа(н) з гафьтками срьбными" (Вінниця, 1610), "жупань ... с потребами едъвабными" (Київ, 1625). "У XIX ст. жупан був поширений серед міщан, причому наприкінці XIX ст. *жупаном* стали називати теплий верхній одяг з домотканого сукна, а іноді – й кожух. Лексема має кілька емоційно забарвлених похідних форм: *жупанина* – "те саме, що жупан", *жупанчик* – зменшено-пестлива форма, *жупанець* – пестлива форма до *жупан*" [СУМ, 2, 547]. У художній літературі та фольклорі *жупан* відомий як символ козацтва" [Томиліна 2010, 322]. Сучасна українська літературна мова фіксує таке семантичне наповнення лексеми *жупан*: "старовинний верхній чоловічий одяг, оздоблений хутром та позументом, що був поширений серед заможного козацтва та польської шляхти", "теплий верхній чоловічий суконний одяг", "верхній жіночий одяг, переважно з дорогих тканин" [СУМ 2, 547]. У говорах ця лексема переважно номінує "довгополий верхній чоловічий та жіночий одяг" [детальніше див.: Головацкий 1877, 16; Пискунов, 77; ГС 1, 492]. "У наддністрянському та надсянському говорах *жупан* – назва прикрашеного вишивкою та бісером жилета, що є частиною національного костюма" [Войтів. Дис, 83]. На Поліссі ця лексема позначає "кафтан із кольорового сукна фабричного виробництва" та "довгий до п'ят суконний кафтан" [Соколовська 1968, 286–287]. У західнополіських говірках лексема *жупан* номінує "чоловічий піджак", виступаючи при цьому синонімом до лексеми *маринарка*, а також "жіноче плаття" [Аркушин I, 159]. У середньополіських та суміжних говірках фіксується лексема *жупанчик* на позначення "дівочого весняного одягу" (Руж. Жит. обл.) та лексема *жупан*, яка має 22 значення. Поодинокими є фіксація лексеми *жупан* зі значеннями: "червоний кожух", "фуфайка" (Волод.-Вол. Жит. обл.), "коротка шубка" (Із. Хмел. обл.), "чоловіче пальто", "сукняне пальто" (Овр. Жит. обл.), "пальто з лисячим коміром" (Луг. Жит. обл.), "чоловіче осіннє пальто" (Черв. Жит. обл.), "сукняне напівпальто без рукавів", "жилетка" (Руж. Жит. обл.), "сукняний одяг типу куртки" (Люб. Жит. обл.), "чоловічий каптан з грубої тканини" (Олев. Жит. обл.), "теплий піджак з великим коміром" (Єміл. Жит. обл.), "чоловіча літня сорочка" (Корец. Рівн. обл.), "чоловіча довга накидка" (Нов.-Вол. Жит. обл.). Найбільший ареал поширення охоплює лексема *жупан*, яка номінує "чоловічий одяг з

сукна з довгими полами" (Олев., Нар., Нов.-Вол., Овр., Волод.-Вол., Ємлі., Кор., Черв., Рад., Дзер., Черн., Бар., Житом., Люб., Чудн., Берд., Андр. Жит. обл., Теоф. Хмел. обл.) та "свита з грубого домотканного сукна" (Олев., Овр., Ємлі., Кор., Мал., Черн., Бар., Житом., Андр., Поп. Жит. обл.) [Гримашевич, 50]. Багато сем передають ознаку маскуліної належності цього різновиду одягу в середньополіських говірках (11 з 22), інші – вказують на використання цього одягу як чоловіками, так і жінками. У східнопадільських говірках аналізована лексема також є багатозначною (19 значень), домінуючою є сема "верхній чоловічий одяг із ватною підкладкою" (Кат., Мон., Христ., Уман., Тал., Звен. Черк. обл., Гол., Ул. Кір. обл., Трост., Гайс. Вінн. обл., Балт. Одес. обл.), "чоловічий піджак, жакет" (Гайв. Кір. обл., Нем., Гайс. Вінн. обл., Христ., Жаш., Тал. Черк. обл.), "довгий кожух" (Тет. Київ. обл., Кот., Савр., Балт. Одес. обл., Кат. Черк. обл.), "верхній чоловічий одяг з домотканного грубого сукна" (Став. Київ. обл., Мон., Уман. Черк. обл., Крив. Мик. обл.), а похідне *жупанчик* номінує "короткий верхній одяг із домотканного грубого сукна" (Христ. Черк. обл.). [Березовська, 77-79]

- лексема *свита* (> *сьвита*, *свитина*, *свитица*, *свитька*) "просторий верхній одяг (чоловічий та жіночий) із перехватом у стані, пошитий з білого або сірого домотканого сукна" давньоруського походження [ПУМЛФ, 392]; автори ЕСУМа говорять про праслов'янське коріння: "очевидно, псл. *svita*, похідне від дієслова *viti* "вити, звивати" [ЕСУМ 5, 193]; ця лексема реконструювалася також як псл. *svita*, споріднена із лтс. *svietas* "шерстяні обмотки на ногах у жінок" [ПЭС 2, 262]; проводилися паралелі з болг. *свила* "шовк" [Младенов, 572]; зауважимо, що М. Фасмер указує на фінське запозичення слов'янських мов: *svitta < фін. *vitta* "плащ" [Фасмер 3, 581; пор.: Brückner, 538]. Це слово часто представлене у давньоруських пам'ятках зі значенням "одяг усіх верств населення" [див.: Срезн. 3, 275–276; СРЯ 23, 167]. Г. Миронова стверджує, що *свита* виконувала і функцію військового одягу, крім того, що позначала верхній та спідній одяг: "та(к) ре(че) фео(до)рь и въста(в) заутра и поять ко(н) сво вои(н)скы и оболкъ(с) во свиту браньскую і оружие взя(в)" [Миронова 1977, 47]. На думку В. Русанівського, лексема *свита* належить до давньоруських назв побутових речей, які звузили значення; друс. *свита* як верхній одяг узагалі зберігається певний час у цьому значенні лише в російській мові, а в українській зазнає звуження семантики, позначаючи верхній одяг із грубого сукна [Русанівський 1985, 126]. У досліджуваний період ця лексема фіксується писемними пам'ятками зі значенням

"чоловічий та жіночий одяг, пошитий з домотканого сукна, який носили переважно бідне населення": "челяди дают свити, чоботи, шапки" [картотека ІСУМ]. Зауважимо, що зі значенням "довгополий верхній одяг з домотканого сукна" лексема *свита* дійшла до сьогодні [СУМ 9, 76], утворивши ряд дериватів (*свитина*, *свитянка*, *свитник*, *свитинка*, *свитка*, *свитиночка*, *свиточка*). На Поліссі лексема *свита* номінує поняття "старовинний довгий верхній одяг із домотканого сукна" та виступає як загальна назва верхнього одягу [Соколовская 1968, 312]. У середньополіських та суміжних говірках лексема *свита* (*світа*, *сввіта*, *сввєта*) була поширена практично в усьому ареалі, однак семантичне наповнення її різнилося. Домінантною семою виступає "верхній довгий одяг з домотканого сукна чи полотна" (Лел., Наров. Гом. обл., Олев., Овр., Нар., Єміль., Луг., Волод.-Вол., Кор., Мал., Нов.-Вол., Черв., Черн., Рад., Корос., Бар., Дзер., Люб., Чудн., Андр., Берд., Поп. Жит. обл.); на великій території аналізована лексема позначає "коротку свитку без капюшона" (Лел. Гом. обл., Овр., Нар., Нов.-Вол., Олев., Єміль., Луг., Кор., Мал., Волод.-Вол., Черн., Бар., Люб., Чудн., Берд. Жит. обл.) або "довгий верхній чоловічий одяг з домотканого сукна з башликом" (Овр., Олев., Луг., Волод.-Вол., Нов.-Вол., Люб., Поп., Черв., Єміль., Рад., Дзер., Берд., Андр. Жит. обл.). Поодинокими виявилися в означеному ареалі фіксації сем: "жіноче пальто на ваті" (Берд. Жит. обл.), "верхній жіночий одяг на ваті, внизу розширений і оздоблений аплікацією" (Здол. Рівн. обл.), "жіночий одяг ззаду з вусами, а чоловічий – чемерка" (Корюк. Черн. обл.), "жіноча шуба" (Руж. Жит. обл.), "кожух з квіткою на правій полі, який одягала дівчина, коли виходила заміж" (Погр. Вінн. обл.), "чоловіча та жіноча куртка" (Корец. Рівн. обл.), "легка куртка" (Чудн. Жит. обл.), "верхній одяг для дітей" (Житом. Жит. обл.), "літній піджак" (Бар. Жит. обл.), "легка кофта" (Єміль. Жит. обл.), "довга сорочка" (Бар. Жит. обл.). Діалектологи фіксують у цьому ареалі ряд похідних: *свитечка*, *свитинка* "коротка свитка без капюшона", *свитина* (*світина*), *свиточка* "верхній довгий одяг з домотканого сукна", *свитка* (*світка*) "коротка свитка", *свитки* "весь верхній одяг" [Гримашевич, 145–146]. Лексема *свита* зафіксована й у східноподільських говірках з домінуючим значенням "довгий верхній одяг з домотканого грубого сукна" (Тет., Тар. Київ. обл., Нов., Віл., Гол., Гайв., Ул. Кір. обл., Вр., Перв., Крив. Мик. обл., Любаш., Кот., Савр., Балт. Одес. обл., Нем., Криж., Трост., Чеч., Берш., Тепл., Гайс., Іл. Вінн. обл., Уман., Тал., Мон., Христ., Кат.,

Жаш., Ман. Черк. обл.), вона збережена у багатьох населених пунктах говірки зі значенням "довгий верхній одяг з домотканного грубого сукна, розширений донизу" (Любаш., Балт., Савр. Одес. обл., Чеч., Гайс., Берш., Трост., Тепл. Вінн. обл., Крив. Мик. обл., Христ., Жаш., Ман., Уман., Кат., Мон. Черк. обл.). Менший ареал поширення має лексема зі значеннями: "довгий верхній чоловічий одяг із домотканного грубого сукна з відлогою" (Гайв. Кір. обл., Крив. Мик. обл., Гайс. Вінн. обл., Мон. Черк. обл.), "теплий вовняний светр" (Ул. Кір. обл., Кот. Одес. обл., Гайс. Вінн. обл.), "верхній жіночий одяг із домотканного грубого сукна з вишитими рукавами, розширений донизу" (Кат. Черк. обл., Гайс. Вінн. обл.); поодинокі фіксуються семи: "приталений кожух" (Став. Київ. обл.), "жіночий верхній короткий одяг, обшитий хутром" (Ул. Кір. обл.), "верхній одяг із домотканного грубого сукна, комір якого обшитий бархатом" (Гайс. Вінн. обл.), "довга жіноча сорочка з домотканного полотна із зборками в поясі" (Ул. Кір. обл.), "довга жіноча сорочка" (Перв. Мик. обл.), "жіноча кофта" (Нем. Вінн. обл.) [Березовська, 257–258]. Типовим для староукраїнської мови є явище збереження назв на позначення одягу бідних верств населення, яке не мало можливості часто змінювати фасони, наслідуючи модні західні тенденції. "З другої половини XVII ст. поширюються й такі назви різновидів свити: *с҃рякъ* – свита, пошита із сірого або коричневого сукна, виготовленого на нитяній конопляній основі ..., замість *с҃ра свита* ..., *кирея* (тур. *kāğāçı* "просторий одяг" – Ф., 2, 237) – вид свити (із синього сукна), що її вдягали поверх шуби під час негоди, шинеля ..." [ІУМЛФ, 392–393], а також *сукмань* "сермяжний кафтан, зипун" > *сукманіна* "сермяга, зипун" [МСТ 2, 377]: "въ сукманахъ, кунтушъ легкомъ" [Дневник Марковича, 1, 220].

- *плащъ* (> *плащикъ*) – у києворуський період ця лексема номінувала поняття "вид верхнього одягу, полотняний плащ" [Лукина 1987, 234; ІУМЛФ, 140], у староукраїнський – "довгий верхній одяг заможньої частини населення" [МСТ 2, 109]: "...плащъ кировый, чорный, лисами подштытый", "пласчъ чорный, аксамитный, соболцами подшитый, оболожоний пасаманами сребрными, съ петлицами сребрными" [АрхЮЗР, Ч. 6, т. 1, 459, 430], або "одяг вищого католицького духовенства": "до Риму... по плащи бискупїи" [Апокрисис, 171 зв.]. Зауважимо, що специфіка цього верхнього одягу, яка полягала у захисті від негоди, охороні, спонукала до розширення семантичного наповнення лексеми *плащъ*, яка в староукраїнських конфесійних пам'ятках починає фіксуватися в переносному значенні –

"прикриття, привід, претекст", "захист, опіка": "и подь плащикомъ христіанства тые были шкодившіе, нижли поганскіе, бо рыхлїй бы могли домовою незгодою... церковь Божию загубити", "абы она [Богородица] насъ плащемъ ѡбороны своеи покрывши боронила" [цит. за: Войтів. Дис, 72]. Походження цієї лексеми виводять від псл. *plašъ "плащ", очевидно, похідне від plastъ "пласт" [ЕСУМ 4, 434; Machek, 455] або пов'язаного з ним platъ "плат", "частина, шматок (тканини)", очевидно, пов'язане з plata "плата", *polt-no (*poltъno) "полотно" [ЕСУМ 4, 430; ПЭС 2, 70; Brückner, 420] чи, можливо, від ploskъ "плоский" [Фасмер 3, 277]. Ця лексема залишилася в активному вжитку сучасної української літературної та діалектної мови, зокрема, у середньополіських та суміжних говірках, а також у східноподільських говірках, де вона фіксується із значенням "верхній довгий одяг з непромокальної тканини" і поширена в усьому ареалі [Гримашевич, 124; Березовська, 221]. Семантика лексеми у діахронії зазнала змін, що було скориговано специфікою матеріалу, який використовували для пошиття відповідного верхнього одягу та його функціональним призначенням: від "полотняного плащу" у киеворуський період – через *плащ* "заможної верстви населення чи вищого католицького духовенства" (*кировий, аксамитний*) у староукраїнський період – до *плащ* "балонієвий, брезентовий, кліюнчастий, кожаний, прорезиновий, резиновий, целофановий" та "плащ-палатка" і "плащ-пальто" у сучасних східноподільських говірках.

Підсумовуючи, зауважимо, що лексико-семантична група "назви верхнього довгополого одягу" розвивалася за загальними тенденціями та закономірностями функціонування лексичної системи староукраїнської мови. Лексичні одиниці цієї групи характеризуються тісним зв'язком із денотатом, однозначністю, особливо це стосується запозичень, які були перейняті мовою-реципієнтом із конкретним значенням відповідної реалії. Історія розвитку цієї ЛСГ є складною: більшість одиниць розширили своє семантичне наповнення і вживаються в сучасних українських діалектах, інші опинилися на периферії семантичної системи або зникли взагалі, оскільки втратили актуальність реалії, які вони позначали.

1. *Аркушин Г.* Силенська гуторка. – Луцьк: Вежа, 1996. – 168 с. 2. *Булька А. М.* Даўняя запазычанні беларускай мовы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 384 с. 3. *Булька А. М.* Лексічныя запазычанні у беларускай мове XIV–XVIII стст. – Мінск: Навука і тэхніка, 1980. (1) – 256 с. 4. *Булька А. М.* Запазычаныя назвы адзення і абутку у старабеларускай мове // *Slavia orientalis*. – R. XXIX. – № 1–2. – Warszawa, 1980. (2); 5. *Воїтів Г. В.* Загальні назви одягу в писемних пам'ятках української мови. // Українська лексика в історичному та ареальному

аспектах. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 66–77. 6. *Войтіс Г. В.* Назви одягу в пам'ятках української мови XIV–XVIII ст. – Дис. ... канд. філол. наук. – Львів, 1995. – 209 с. 7. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с. 8. *Головацький О. Я.* О народной одежде и убранствъ Русиновъ или Русскихъ въ Галичинѣ и сѣверо-восточной Венгрии. – СПб., 1877. – 85 с. 9. *Гриماشевич Г. І.* Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті. – КФН, 2003. – 523 с. 10. *Грищенко П. Ю.* Ареальне варіювання лексики. – К.: Наукова думка, 1990. – 248 с. 11. *Зубрицький М.* Верхня вовняна ноша українсько-руського народу в Галичині. – Відб. з "Матеріалів до українсько-руської етнології". – Львів, 1908. – Т. X. – С. 69–75. 12. *Лукина Г. И.* Названия одежды в древнерусском языке XI–XIV вв. // Исследования по словообразованию и лексикологии древнерусского языка. – М.: Наука, 1987. – С. 221–245. 13. *Маслова Г. С.* Народная одежда в восточнославянских традиционных обычаях и обрядах XIX – начала XX в. – М.: Наука, 1984. – 215 с. 14. *Матейко К. І.* Український народний одяг. – К.: Наукова думка, 1977. – 222 с. 15. *Матейко К. І.* Український народний одяг. Етнографічний словник. – К.: Наукова думка, 1996. – 195 с. 16. *Миронова Г. М.* Названия одежды в древнерусском языке.: Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1978. – 181 с., додатки – 47 с. 17. *Миронова Г. М.* Назви одягу від давнини до сучасності. // Культура слова. – 1978. – Вип. 14. – С. 54–60. 18. *Младенов С.* Вероятни и мнимы остатки от езика на Аспаруховите българи в новобългарската реч // Годишник на Софийския университет. – Т. XVII. – 1920–1921. – С. 226–230. 19. *Русанівський В. М.* Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов. – К.: Наукова думка, 1985. – 231 с. 20. *Соколовская А. С.* Полесские названия одежды и обуви. // Лексика Полесья. – М.: Наука, 1968. – С. 281–318. 21. *Тарнович Ю.* Лемківщина. Матеріальна культура. – Краків: Українське вид-во, 1941. – 160 с. 22. *Томиліна Г. Я., Полежаєва Н. А.* Застарілі назви одягу у творах української літератури першої половини XIX століття (лексико-історичний коментар) // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – Запоріжжя, 2010. – № 2. – С. 320–326.

Джерела

АБМУ – Акты Бориспольского мейского уряда 1612-1699 гг. – К.: Киевская старина, 1892. – 112 с.; **АЖМУ** – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582-1588 pp.) / Підгот. до вид. Бойчук М.К. – К.: Наукова думка, 1965. – 191 с.; **Апокрисис**, соч. Христофора Филалета (1597-1599) // Русская историческая библиотека. – СПб., 1882. – Т. 7.; **АрхІЮЗР** – Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском Военном, Подольском и Вольском генерал-губернаторе. – Ч. 1, т. 1: Акты, относящиеся к истории православной церкви Юго-Западной России (1481-1596 гг.). – К., 1859; Ч. 1, т. 6: Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372-1648 гг.). – К., 1883; Ч. 3, т. 1: Акты о казаках (1500-1648 гг.).

– К., 1863; Ч. 3, т. 3: Акты о гайдамаках (1700-1768 гг.). – К., 1876; Ч. 3, т. 4: Акты, относящиеся к эпохе Богдана Хмельницкого. – К., 1914; Ч. 3, т. 6: Акты Шведского государственного архива, относящиеся к истории Малороссии (1649-1660 гг.). – К., 1908; Ч. 6, т. 1: Акты об экономических и юридических отношениях крестьян в Юго-Западной России в XVI–XVIII ст. (1498-1795 гг.). – К., 1876; Ч. 6, т. 1: (Приложение) Акты об экономических и юридических отношениях крестьян в Юго-Западной России в XVI–XVIII ст. (1498-1795 гг.). – К., 1876; Ч. 8, т. 3: Акты о брачном праве и семейном быте в Юго-Западной Руси в XVI–XVII вв. – К., 1909; Ч. 8, т. 6: Акты о землевладении в Юго-Западной России в XV – XVIII вв. – К., 1911.; **ДМВН** – Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. / Підгот. до вид. Німчук В.В., Русанівський В.М., Симонова К.С., Франчук В.Ю., Черторизька Т.К. – К.: Наукова думка, 1981. – 315 с.; **Дневник** генерального подскарбия **Якова Марковича**. – 1717-1734 гг. – Ч. I-III. – К., 1893-1897; Ч. IV. 1735-1740 гг. – Львів, 1913.; **ДНРМ** – Ділова і народнорозмовна мова XVIII ст.: Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України. / Підгот. до вид. В.А.Передрієнко. – К.: Наукова думка, 1976. – 416 с.; **ГУМЛФ** – Історія української мови. Лексика і фразеологія / Під ред. В.М. Русанівського. – К.: Наук. думка, 1983. – 744 с.; **Книга Гродская Луцкая**. Рукопис Центрального государственного исторического архива в Киеве. – 1624. – л. 1060.; **ЛБ** – Беринда П. Лексикон словенороський. – К., 1627. / Підгот. тексту і вст. стаття В.Німчука. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.; **ЛРК** – Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. – К.: Наукова думка, 1986. – 219 с.; **ЛСБ** – Документи Львівського Ставропігійського братства: рукопис кін. XVI – сер. XVII ст. – Зберігається у Львівському державному історичному архіві, ф.129, оп.1.; **РДВ** – Реєстр доходів і видатків братства церкви Богоявлення у Львові. – Зберігається у фондах Львівського національного музею, шифр Рк 147.; **РЕА** – Русско-еврейский архив: Документы и материалы для истории евреев в России / Собрал и издал С.А.Бершадский. – СПб.: Общество распростран. просвещ. между евреями в России, 1882-1903. – Т. 1: Документы и регесты к истории литовских евреев (1388-1550). – 1882. – 337 с.; Т. 2: Документы и регесты к истории литовских евреев (1550-1569). – 1882. – 259 с.; Т. 3: Документы к истории польских и литовских евреев (1364-1569). – 1903. – 260 с.; **ТУВН** – Торгівля на Україні XVI – середина XVII століття. Волинь і Наддніпрянщина. / Підгот. до вид. Кравченко В.М., Яковенко Н.М. – К.: Наукова думка, 1990. – 405 с.; **ЧИОНЛ** – Чтения в историческом обществе Нестора Литописца. – Кн. 8. – К., 1894. – 341 с.

Словники

Аркушин – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. – Луцьк: Вежа, 2000. – Т. 1. – 353 с. – Т. 2. – 456 с.; **Березовська** – Березовська Г. Словник назв одягу та взуття у східно-подільських говірках. – Умань: Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. – 348 с.; **Гримашевич** – Гримашевич Г. Словник назв одягу та взуття середньополіських та суміжних говірок. – Житомир: Північно-український діалектологічний центр Житомирського державного педагогічного університету, 2002. – 184 с.; **ГС** – Словарь української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко: У 4-х т. / НАН України. Ін-т української мови. – К.: Наук. думка, 1996. – Т. 1. – 495 с.; Т. 2. – 558 с.; Т. 3. – 516 с.; Т. 4. – 616 с.; **ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови. У 7 т. // За ред. О.С. Мельничука. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1982. – 631 с.; Т. 2. – 1985. – 570 с.; Т. 3. – 1989. – 549 с.; Т. 4. – 2003. – 653 с.; Т. 5. – 2006. – 703 с.; Т. 6. – 2012. – 566 с.; **ІСУМ** – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Список використаних джерел. – Львів: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Вип. 1. – 1994. – 151 с.; Вип. 2. – 1994. – 151 с.; Вип. 3. – 1996. – 251 с.; Вип. 4. – 1997. – 259 с.; Вип. 5. – 1998. – 257 с.; Вип. 6. – 1999. – 255 с.; Вип. 7. – 2000. – 255 с.; Вип. 8. – 2001. – 255 с.; Вип. 9. – 2002. – 255 с.; Вип. 10. – 2003. – 255 с.; Вип. 11. – 2004. – 255 с.; Вип. 12. – 2005. – 244 с.; Вип. 13. – 2006. – 241 с.; Вип. 14. – 2008. – 255 с.; Вип. 15. – 2010. – 255 с.; **МСБГ** – Матеріали до словника буковинських говірок. – Чернівці: Вид-во Чернів. ун-ту, 1971-1979. – Вип. 1. – 98 с.; Вип. 2. – 60 с.; Вип. 3. – 87 с.; Вип. 4. – 119 с.; Вип. 5. – 99 с.; Вип. 6. – 108 с.; **МСТ** – Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV-XVIII ст. – Кн. 1. – К.-Нью-Йорк: ВПЦ "Літопис-XX", 2002. – 512 с.; Кн. 2. – К.-Нью-Йорк: ВПЦ "Літопис-XX", 2003. – 513 с.; **Онишкевич** – Онишкевич М.І. Словник бойківських говірок. – К.: Наукова думка, 1984. – Ч. 1. – 495 с.; Ч. 2. – 517 с.; **Пискунов** – Пискунов Ф. Словарь живого народного, письменного и актового языка русских южан Российской и Австро-Венгерской Империи. – К.: Изд-во типографии Е.Я. Федорова, 1882. – 329 с.; **СПГ** – Лисенко П.С. Словник поліських говорів. – К.: Наукова думка, 1974. – 260 с.; **ССУМ** – Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. // За ред. Л. Гумецької. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1977. – 632 с.; Т. 2. – 1978. – 592 с.; **СУМ** – Словник української мови. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1970. – 799 с.; Т. 2. – 1971. – 550 с.; Т. 3. – 1972. – 744 с.; Т. 4. – 1973. – 840 с.; Т. 5. – 1974. – 840 с.; Т. 6. – 1975. – 832 с.; Т. 7. – 1976. – 723 с.; Т. 8. – 1977. – 927 с.; Т. 9. – 1978. – 916 с.; Т. 10. – 1979. – 658 с.; Т. 11. – 1980. – 699 с.; **Срезн.** – Матеріали для Словаря древнерусскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Трудъ И.И. Срезневскаго. – СПб.: Типогр. Импер. Академіи наукъ. – Т. 1. – 1893. – 1420 с.; Т. 2. – 1902. – 1802 с.; Т. 3. – 1912. – 1684 с., дополнения 272 с., дополнения къ указателямъ сокращеній, помещенныхъ въ тт. I-мъ и II-мъ 13 с.; **СРЯ** – Словарь русского языка XI-XVII вв. / Под ред. Д.Н.Шмелева и Г.А.Богатовой. – М.: Наука, 1975-2002. – Вып. 1-27.; **ПЭС** – Преображенский А.Г.

Этимологический словарь русского языка. – М.: Наука, 1958. – Т. 1. – 674 с.; Т. 2. – 417 с.; **Фасмер** – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. – М.: Прогресс. – Т. 1. – 1964. – 562 с.; Т. 2. – 1967. – 671 с.; Т. 3. – 1971. – 827 с.; Т. 4. – 1973. – 855 с.; **Яворницький** – Яворницький Д.І. Словник української мови. – Катеринослав, 1920. – Т. 1. – 412 с.; **Brückner** – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1957. – 805 s.; **Machek** – Machek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. – 627 s.; **Slawski** – Slawski F. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Krakow: PAN, 1952-1982. – Т. 1-5. – Т. 1.1: A-Czar. – Kraków: Nakładem Towarzystwa miłośników języka polskiego, 1952. – 112 s. – Т. 1.2: Czara- Fafel. – 1953. – s. 113-224.; **SSP** – Słownik staropolski. – Red. S. Urbańczyk. – PAN. – Т. 1-11, 1953-1993: Т. 1. – Warszawa, 1953-1955; Т. 2. – Wrocław-Kraków-Warszawa, 1956-1959; Т. 3. – Wrocław-Kraków-Warszawa, 1960-1962; Т. 4. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1963-1965; Т. 5. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1965-1969; Т. 6. – Wrocław-Warszawa-Gdańsk, 1970-1973; Т. 7. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1973-1977; Т. 8. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1977-1981; Т. 9. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1982-1987; Т. 10. – Kraków 1988-1993; Т. 11. – Kraków, 1995-2002.

Умовні скорочення

Райони: Андр. – Андрушівський; Балт. – Балтський; Бар. – Баранівський; Берд. – Бердичівський; Берш. – Бершадський; Віл. – Вільшанський; Волод.-Вол. – Володарсько-Волинський; Вр. – Врадіївський; Гайв. – Гайворонський; Гайс. – Гайсинський; Гол. – Голованівський; Гор. – Городнянський; Дзер. – Дзержинський; Єміл. – Ємільчинський; Жаш. – Жашківський; Житом. – Житомирський; Звен. – Звенигородський; Здол. – Здолбунівський; Ів. – Іванківський; Из. – Ізяславський; Іл. – Іллінецький; Кал. – Калинівський; Кам.-Под. – Кам'янець-Подільський; Кат. – Катеринопільський; Корец. – Корецький; Кор. – Коростенський; Корос. – Коростишівський; Корюк. – Корюківський; Кот. – Котовський; Крив. – Кривоозерський; Криж. – Крижопільський; Лел. – Лельчицький; Луг. – Лугинський; Люб. – Любарський; Любаш. – Любашівський; Мак. – Макарівський; Мал. – Малинський; Ман. – Маньківський; Мен. – Менський; Мон. – Монастирищенський; Наров. – Наровлянський; Нар. – Народицький; Нем. – Немирівський; Нов. – Новоархангельський; Нов.-Сів. – Новгород-Сіверський; Нов.-Вол. – Новоград-Волинський; Овр. – Овруцький; Олев. – Олевський; Перв. – Первомайський; Погр. – Погребищенський; Поп. – Попільнянський; Пол. – Полонський; Рад. – Радомишльський; Руж. – Ружинський; Савр. – Савранський; Сем. – Семенівський; Став. – Ставищенський; Тал. – Тальнівський; Тар. – Таращанський; Теоф. –

Теопіпольський; Тепл. – Теплицький; Тет. – Тетіївський; Трост. – Тростянецький; Ул. – Ульяновський; Уман. – Уманський; Черв. – Червоноармійський; Черн. – Черняхівський; Чеч. – Чечельницький; Чудн. – Чуднівський; Христ. – Христинівський; Щор. – Щорський.

Області: Вінн. – Вінницька; Гом. – Гомельська; Жит. – Житомирська; Київ. – Київська; Кірог. – Кіровоградська; Мик. – Миколаївська; Одес. – Одеська; Рівн. – Рівненська; Черк. – Черкаська; Черн. – Чернігівська; Хмел. – Хмельницька.

Данильченко І. В., асп.,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ВІДНОШЕННЯ ПРИЧИНИ В СТРУКТУРІ АНГЛОМОВНОГО ЖУРНАЛЬНОГО ДИСКУРСУ: ВІКОВИЙ АСПЕКТ

У статті встановлено, що з віком значення причини як основи силового протистояння змінюється від позначення внутрішніх психічних конфліктів у молодих авторів до відображення соціальних чинників у літніх авторів.

Ключові слова: журнальний дискурс, причина, силова динаміка, вік.

В статтє устанoвлено, что с возрастом значение причины как основы силового противостояния изменяется от обозначения внутренних психологических конфликтов у молодых авторов к отражению социальных факторов у пожилых журналистов.

Ключевые слова: журнальный дискурс, причина, силовая динамика, возраст.

The article reveals that causal meaning treated as the base of counterforce changes from naming psychological conflicts with young authors to verbalizing social factors with elderly writers.

Key words: magazine discourse, cause, force dynamics, age.

Журнальний дискурс як створена мовними засобами реальність [Потапенко 2009, 11] призначений для формування ставлення читачів до подій у світі. При цьому важливу роль відіграють відношення причини, що відбивають такий взаємозв'язок, за якого одна подія викликає, спрямовує чи змінює іншу [ФЭС 2004, 834], тобто уявлення про причину нерозривно пов'язане з феноменами сили й руху. Відображення в англomовному журнальному дискурсі відношень причини визначається специфікою процесів осмислення й